

TARTU ÜLIKOOLI NARVA KOLLEDŽ

PEDAGOOGIKA JA PSÜHHOLOOGIA LEKTORAAT

Inga Lambakahar

**KAKSKEELSETE LASTE VANEMATE HOIAKUD JA ARVAMUSED KÕNE
ARENGU KOHTA LASTEAIAS KEELEKÜMBLUSRÜHMAS**

Bakalaureusetöö

Juhendaja Ene Kurme

NARVA 2015

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

Töö autori allkiri ja kuupäev

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Inga Lambakahar,

(sünnikuupäev: 01.02.1989)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose “Kakskeelsete laste vanemate hoiakud ja arvamused kõne arengu kohta lasteaia keelekümlusrühmas“, mille juhendaja on Ene Kurme,
  - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Narvas, **22.05.2015**

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. LAPSE KÕNE JA KEELE ARENG 1.–3. ELUAASTANI	7
2. KAKSKEELSUS	10
2.1 Teise keele omandamise perioodid	11
2.2 Kakskeelsuse eelised ja puudused	12
2.3 Kakskeelsus ja lapsevanem	14
2.4 Kakskeelsus ja laps.....	15
3. KAKSKEELNE ÕPE	18
3.1 Kakskeelsus ja lasteaed	18
3.2 Kakskeelse õppe üldised põhimõtted	20
3.3 Õpi- ja keelekeskkond	23
4. KEELEKÜMBLUS KUI EDUKAS KEELEÕPPEPROGRAMM	26
4.1 Keelekümblus varases eas	26
4.2 Keelekümblusmetoodika põhimõtted.....	28
5. METOODILINE OSA	32
5.1 Vaivara lasteaed	32
5.2 Lasteaia lastevanemate küsitluste tulemused	33
5.4 Küsitluse kokkuvõte	39
KOKKUVÕTE	40
SUMMARY	42
KIRJANDUS	43
ALLIKAD	45
LISAD	46
LISA 1. LAPSEVANEMATE KÜSIMUSTIK 1	46
LISA 2. LAPSEVANEMATE KÜSIMUSTIK 2	49

SISSEJUHATUS

Oma emakeele ehk lähtekeele omandab inimene tavaliselt lapseas ja seda ilma teadliku õpetuseta. Lisaks aga õpib inimene erinevaid sihtkeeli. Harilikult on teise keele omandajad oma emakeele oskuslikud kasutajad.

(Kaivapalu 2007: 16)

Tänapäeva maailmas kasutatakse igapäevaelus suhtlemiseks mitut keelt, tänu millele on kakskeelsus laialt levinud (Niiberg jt 2007: 7).

Eestis on väga palju selliseid perekondi, kus vanemad on eri rahvusest. Vanemate ees seisab raske otsus mis mõjutab laste kogu edasist elu. Vanemate otsustada jääb see, kas nende lapsest saab kakskeelne või ükskeelne kõneleja.

Lastel on kaasasündinud valmidus saada kakskeelseks, kuid kahjuks paljudele neist ei võimaldata seda. Keele peamiseks mõtteks on suhtlemine. Kõige olulisem on kakskeelse lapse puhul tema keelelise arengu positiivseks ja nauditavamaks muutmine ning pidev julgustamine ja heakskiit. (Baker 2005: 71-72)

Antud bakalaureusetöö teemaks on „Kakskeelsete laste vanemate hoiakud ja arvamused kõne arengu kohta lasteaia keelekümbelusrühmas“.

Töö eesmärgiks on:

- ☐ Selgitada välja lasteaia kakskeelsete laste vanemate hoiakud ja arvamused kõne arengu kohta keelekümbelusrühma lastel Vaivara lasteaias.

Töö ülesanded on:

- ☐ Anda ülevaade kakskeelsusest ja keelekümbelusest kirjanduse põhjal.
- ☐ Uurida kirjanduse põhjal keelekümbelusrühma laste kõnelemisoskuste omandamise probleeme ja kõneoskuse arendamise võimalusi.
- ☐ Viia läbi küsitlus Vaivara lasteaia keelekümbelusrühma laste vanemate seas ja analüüsida küsitlusega saadud tulemusi.

Antud teemat ajendas uurima töötamine keelekümbelusrühmas. Meie lasteaias on osaline keelekümbelus alates 1,5 aastast. Seoses sellega on esile kerkinud küsimus, kas nii vara on hea alustada teise keele õpet. Kuna eelkõige otsustavad oma laste keeleõppe üle lapsevanemad, siis töö eesmärk lähtuski sellest, et selgitada välja Vaivara lasteaia

keelekümbelusrühma laste vanemate hoiakud ja arvamused nii varase teise keele õppe suhtes.

Töö teoreetilises osas seletatakse lahti kakskeelsuse mõiste, selle eelised ja puudused. Samuti tutvustatakse ka keelekümbelust kui empiirilise uurimuse teoreetilist tausta. Kirjanduses on kasutatud 27 teost ning lisaks elektroonilisi allikaid. Peamisteks autoriteks, kelle töid uuriti, oli Ülle Rannut ja Toivo Nüberg kui Eesti kakskeelsuse ja keelekümbeluse tunnustatud spetsialiste ning Colin Bakerit.

Töö uurimuslik osa põhineb empiirilisel uurimusel, mis koosnes kolmest erinevast etapist:

1. Teemakohase kirjanduse analüüs.
2. Andmete kogumine anketeerimise teel ning nende töötlemine.
3. Küsitluse käigus saadud tulemused ning nende tulemuste analüüs.

Töö eesmärgi täitmiseks oli kasutatud anketeerimist. Anketeerimine oli läbi viidud lastevanemate seas ja nende põhjal on tehtud kokkuvõte.

Empiirilise uurimustöö eesmärkideks oli: 1. Selgitada välja, millised on Vaivara lasteaia keelekümbelusrühma laste vanemate hoiakud ja eeldused teise keele omandamise suhtes. Kas vanemate ootused kattuvad keelekümbelusprogrammi alusel võimaldatavaga? 2) Selgitada välja, millised on keelekümbelusrühma töö parandamise vajadused.

1. LAPSE KÕNE JA KEELE ARENG 1.–3. ELUAASTANI

Kõnelise suhtlemise vahendid arenevad lastel vanuses 1–3 aastat kõige kiiremini, laps hakkab kasutama üksikuid sõnu ja jõuab lõpuks algelise jutustamisoskuseni. Lapsed tulevad sõimerühma väga erineva kõnearengu tasemega ning esmatähtis on lapse ja täiskasvanu vahelise emotsionaalse kontakti loomine. Eelkõige tuleb arvestada lapse huvi ja tähelepanuga. (Padrik, Hallap 2008: 280–281)

See periood on lapse arengus väga tähtis, kuna kolmanda eluaasta lõpuks saab lapsest isiksus ja terve see aeg määrab lapse edasise arengu. Tähtis on anda lapsele eneseväljenduse arendamise võimalus. (Kera 2004: 33–34)

Lapse keelelise arengu perioodid:

- ☐ sünnist kuni esimese eluaasta lõpuni - keele-eelne arenguperiood;
- ☐ aastast kuni pooleteiseaastaseks saamiseni - ühesõnaliste väljendite periood;
- ☐ pooleteiseaastast kuni kahe aastaseks saamiseni – esimeste sõnakombinatsioonide periood;
- ☐ kolmas eluaasta – liht- ja liitlausete arenemise periood. (Argus 2003: 27)

1.–3. eluaastat loetakse väikelapseeks. Väga tähtis on kehalise kontakti olemasolu, mil vesteldakse nii sõnade, meelte kui liigutuste abil (Kuusik jt 2007: 45).

Väikelapsed omandavad keele väiksema vaevaga, sest nad kasutavad keelt lihtsamates seostes. Nad kasutavad oskuslikult oma suutlikkust teha rohkem helisid, kui on vaja nende esimeses keeles ja seetõttu on neil lihtsam arendada teise keele häälikusüsteemi. (Merila 2009: 10)

Laste rääkimise õppimise viis ja kiirus on erinev. Laste kõne on selge ja kergesti mõistetav, kuid nende sõnavara laieneb aeglasemalt.

Need lapsed, kelle sõnavara areneb kiiresti, kasutavad palju ise väljamõeldud sõnu. Lapsele suunatud kõne peab olema emotsionaalne, aeglane ja just temale suunatud.

Keelelihaste nõrkuse, keeleliigutuste diferentseerimatuse ja hambumusprobleemide tõttu on väikelapse kõnele iseloomulik passiivne artikulatsioon, palatalisatsioon, ebaselgus ja interdentaalsus.

Perioodi 11. elukuust 2. eluaasta lõpuni loetakse grammatika-eelseks, mil laps reageerib tuttavale sõnale, osutades neile. Ta tunneb edaspidi ära ka fraasi moodustavaid sõnu, kuid ei taju neid grammatilises seoses. Žestiga täiendades kasutab laps ka ühesõnalauset. 1–1,5aastaselt lisandub lapse sõnavarasse vähe sõnu, eelkõige on kasutusel nimetav sõnavara.

Teise eluaasta keskel hakkab lapse sõnavara aktiivselt arenema. Grammatika omandamise periood algab teise eluaasta lõpul, mil laps hakkab kasutama kahesõnalauset. Sõnavorme hakkavad lapsed kasutusele võtma kahe aasta vanuselt, mil nad katsetavad sõnalõppude lisamisega. (Kuusik jt 2007: 45–48)

3–4aastased lapsed suudavad ütelda üksikuid sõnu ja väljendeid kooris või individuaalselt, nimetada esemeid, mida õpetaja neile näitab ning mis on loetust või jutustatust neile tuttavad (Kärtner jt 2006: 53)

Lev Võgotski teooria järgi peab sõnatähenduse kujunemiseks lapsel tekkima seos kuulnud sõna ning reaalselt esinevate esemete, tunnuste ja tegevuste vahel (Kuusik jt 2007: 47).

Uute sõnade omandamisel teises keeles on tähtis see, kas kujutluse või teadmise tähistamise aluseks on esimeses keeles olemas sõna või hakkab teisekeelne sõna tähistama juba uut teadmist (Hallap 2008: 94).

Teise eluaasta lõpul ja kolmanda algul algab lastel sõnalooimeperiood, mil laps loob uudissõnu erineval tuletamise moel. (Kuusik jt 2007: 48)

Kolmandaks eluaastaks on keele omandamise jaoks olulised lapse arengut iseloomustavad tunnused:

1. kõne areng

- täiustub kõne mõistmine,

- kujuneb aktiivne kõne;

2. sümbolifunktsiooni moodustumine

- hakkab kuulama ja mõistma keele sõnu kui erinevate esemete ja sündmuste esindajaid,
- hakkab kuulama ja mõistma kõnet, mis pole sisult seotud vahetu suhtlemissituatsiooniga;

3. sotsiaalne ja emotsionaalne areng

- suudab teha paljut ise,
- Iseseisvussoov,
- ärritus ja viha on tavalised emotsioonid,
- tegutseb reeglina momendil tekkinud tundmuste ja soovide ning vahetute muljete ajel. Lapse tähelepanu on kerge kõita, aga ka kõrvale juhtida;

4. Eneseteadvuse areng

- omandab oma nime,
- tunneb ennast peeglist ja fotolt ära. (Tiko, Allmann 2006: 27-29)

Kahe-kolmeaastaste laste suhtlemine toimub valdavalt ühistegevuse kaudu täiskasvanuga, mil laps jälgib seda mida täiskasvanu teeb ja mida ta räägib (Hallap, Padrik 2008: 20). Laste suutlikkuse arendamiseks eesti keele kui teise keele omandamisel luuakse lasteaias tingimused. Selleks tuleb rakendada kogu lasteaia meeskonda. Oluline on siduda varasemad kogemused õpitavaga, seega on oluline laste emakeeleoskus ja kognitiivne areng. Eesti keele kui teise keele omandamisel on oluline omandatud teadmiste kasutamine erinevates olukordades ja tegevustes. (Merila 2009: 9)

Lapse vanust 1.–3. eluaastani peetakse väga tähtsaks, kuna just see aeg määrab lapse kogu edasise arengu. Seda aega loetakse väikelapseeaks, mil suheldakse nii sõnade, meelte kui ka liigutuste abil. Iga lapse rääkima õppimise kiirus on erinev.

2. KAKSKEELSUS

Kakskeelsuseks ehk bilingvismiks nimetatakse inimese võimet kasutada kahte keelt võrdsel või ligilähedasel tasemel. Need inimesed võivad vabalt ühelt keelelt teisele lülituda. Kakskeelsus saavutatakse viienda-kuuenda eluaastani perekonnas või teisekeelses ümbruses. (Hint 2002: 309)

Kakskeelsus ehk *bilingvism* on mitmekeelsuse erijuhtum. Emakeele probleemistiku käsitluses on puudutatud mõnevõrra kakskeelsusega seonduvat: mitme emakeele olemasolu, mitmikidentiteeti jm. Kakskeelsuse probleematika on üsna lai, seda uurivad mitmed distsipliinid. (Rannut 2003: 128)

Iga laps on võimeline enne kuueaastaseks saamist omandama kahte või isegi kolme keelt (Rannut 2001: 7).

Õpetuse eesmärgiks on emakeele ja kultuuri normide ning väärtuste lisamine teise kultuuri normidesse ja väärtustesse (Rannut 2000: 15).

Kakskeelne õpe annab õpilastel võimaluse integreeruda teisekeelses ühiskonda (Asser 1999: 29).

Mida varem hakkab laps teist keelt õppima seda kiiremini ta selle ka omandab. Lisaks on nooremas eas kõige parem omandada keele hääldussüsteemi. Väikesed lapsed omandavad keelt mängu kaudu, neil puudub eelarvamus keele õppimise raskusest ja nad ei häbene oma tehtud vigu. (Niiberg jt 2007: 16)

Olenevalt sellest, kui vanalt lapsel kakskeelsus välja kujuneb, eristatakse varast ja hilist kakskeelsust.

- Kakskeelsust, mis on välja kujunenud enne üheteistkümnendat eluaastat, nimetatakse varaseks kakskeelsuseks.
- Teise keele omandamist pärast üheteistkümnendat eluaastat peetakse hiliseks kakskeelsuseks.

Weitzman (1992) nimetab samaaegseks e simultaanseks kakskeelsuseks seda kui laps õpib kõnelema enne kolmandat eluaastat kahes kuni kolmes keeles samaaegselt aga astmeliseks kakskeelsuseks seda kui laps omandab teise keele pärast kolmandat

Kakskeelsuse juures on tähtsal kohal ühe keele mõju teisele ehk interferents. Väga tähtis on, et iga inimene räägiks lapsega ühte kindlat keelt, tänu millele kuuleb laps keele õiget kõla ja hääldust. (Niiberg jt 2007: 20).

2.1 Teise keele omandamise perioodid

Varase teise keele omandamist iseloomustavad algusetapil mitmed loomulikud nähtused, mis ei tähenda sugugi, et lastel oleks keelelisi probleeme. Need on normaalse kakskeelse õppe korral mööduvad nähtused ning laps hakkab mõne aasta möödudes ladusalt kõnelema.

- **Vaikiv periood** aitab omandada õigeid keelestruktuure ja õiget hääldust. Selle jooksul lapsed lihtsalt kuulavad, püüavad aru saada ja jätavad meelde, kuid nad ei ole veel valmis ise keelt kasutama. Nad vajavad vaikivat perioodi nii nagu emakeeleski, et omandada uue keele struktuurid, enne kui nad neid sõandavad kasutada.
- **Koodivahetus** ehk teatud segakeel, mis iseloomustab laste kõnet samuti just teise keele õppe algusjärgus. Koodivahetus on sotsiolingvistiline nähtus, mis võib esineda kahel erineval viisil: 1) teise keele (K2) õppimise algusfaasis interferentsinähtudel põhineva segakeelena (*code mixing*) ning 2) hilisemas faasis funktsionaalselt spetsialiseeritud keelevahetusena ehk ümberlülitusena teiselt keelelt (K2) emakeelele (K1) (*code switching*). Keeleõppe algusjärgus kasutavad lapsed sageli sõnu mõlemast keelest samas lauses läbisegi, mis on tingitud siht- või emakeelsete vastete mitteteadmisest.
- **Holofraasid** on fraasid, mis õpitakse ühtse tervikuna nagu üksiksõnad ning nad sisaldavad terviklikku keelelist teavet (nt *head aega!*), mis ei pea koosnema selle osade mõttest. Need on nagu sulandunud sõnad. Holofraaside kasutamisel ei mõtle laps keele struktuurile ega grammatikareeglitele. Lapsed omandavad holofraasid kergesti ja hakkavad neid üsna pea oma kõnes rakendama, nt *pane riided selga, ole tasa, ära jookse, korista ära, palun söö*. Nad saavad end holofraaside abil hõlpsasti väljendada ning osaleda vestluses, teadmata holofraasi iga üksiku elemendi tähendust ja grammatilist struktuuri.

- **Keele vahetus** võib tekkida siis, kui laps läheb kooli ja koduse suhtluskeelena hakkab rohkem domineerima kooli õppekeel. Laps võib unustada keele, kui ta ei kasuta ühte lapsena omandatud keeltest küllalt sageli. Mõlema keele oskus võib siis olla mõne aja jooksul allpool temavanuse lapse normaalse keeleoskuse taset, kuna ta õpib alles teist keelt. (Rannut 2003: 18–20)

2.2 Kakskeelsuse eelised ja puudused

Kakskeelseks saamine on palju enam kui pelgalt kahe keele omandamine, sellel on väga palju eeliseid ja üsna vähe miinuseid (Baker 2005: 38).

Kakskeelseks kujunemine on väga keerukas protsess, mis kestab eluaeg, sest ükski keel ei saa kunagi lõpuni selgeks. (Niiberg jt 2007: 21).

Kakskeelsuse eelised:

- ☐ paindlikum mõtlemine ja suurem loovus;
- ☐ oskus pöörata tähelepanu keelte ja kultuuride erinevustele,
- ☐ enda rahvuslike juurte ja kultuuri selgem tunnetus ning austus;
- ☐ laiem hääldusbaas;
- ☐ paindlikum ja kiiremini omandatav grammatika;
- ☐ ajaga suurenev sõnavara ja mõistete maht;
- ☐ keskmisest arenenum suhtlemisoskus. (Niiberg jt 2007: 15–16)

Kakskeelsus aitab luua vanematega maksimaalselt lähedased suhted ning aitab ületada põlvkondadevahelisi barjääre, mis on tekkinud keelelisel tasandil.

Kakskeelse lapse suureks eeliseks on võime suhelda paljude erinevate inimestega ja luua sildasid erinevate kultuuride vahel. Samuti suudab kakskeelne laps end kirjalikult väljendada kahes keeles. Ka mõtlemise osas on kakskeelsel lapsel eeliseid, kuna neil on iga objekti ja mõiste kohta vähemalt kaks sõna. Kakskeelne laps on võimeline mõtlema ladusamalt, paindlikumalt ja loovamalt. Suureks eeliseks on ka majanduslikud potentsiaalid, kuna need inimesed saavad tulevikus valida enamate töökohtade vahel. (Baker 2005: 34–37)

Kakskeelsuse miinusteks võib pidada:

- ☐ tõsist pingutust ja ettevõtlikust mida nõuab kakskeelsuse arendamine;
- ☐ identiteedikriisi, mil laps ei tea, kes ta õigupoolest on. (Baker 2005: 39, 128)
- ☐ keele omandamisel tekkinud vahekeel võib muutuda probleemiks, kui keele areng lakkab motivatsiooni ja keskkonna puuduse pärast ning väljakujunenud vahekeel hakkab kivistuma (Rannut 2005: 66).

Kahe keele erinev häälikkoostis paneb lapsele suure analüüsikoormuse – ta peab õppima eristama palju rohkem sarnaseid häälikuid kui ükskeelses ümbruses kasvav laps. Kui teiskeelne suhtlus algab enne emakeele stiilinüansside omandamist, siis võib emakeel jääda viimistlemata. (Hint 2002: 321)

Kui lapsel tekib kakskeelne segadus, siis on tal eeldused kujuneda poolkeelseks või kõnehäiretega inimeseks (Hint 2002: 329).

Kakskeelsusega seotud probleemide ennetamiseks ja likvideerimiseks on mitmeid võimalusi. Õppeasutuses saab seda teha õpetaja, kasutades õiget metoodikat ja võtteid.

Õpetaja ülesanded:

- ☐ julgustamine ja motiveerimine;
- ☐ toetamine ja aitamine;
- ☐ toe pakkumine, kuid samas ka nõudlik olemine;
- ☐ vestluse algatamine ja juhtimine;
- ☐ tegevuste planeerimine;
- ☐ arutelude algatamine ja juhtimine ning ka korralduste jagamine;
- ☐ õpetamine ja informeerimine;
- ☐ materjalide jagamine ja selgituste andmine;
- ☐ rääkimine selleks, et laps kuuleks hääle ja keele kõla;
- ☐ võtmesõnade andmine;
- ☐ olla eeskujuks;
- ☐ õppematerjalide ettevalmistamine;
- ☐ õppematerjalide vahetamine ja teiste õpetajate toetamine.

Kakskeelseks kasvatataval lapsel on summaarne sõnavara mõnevõrra suurem kui samaealisel ükskeelsel lapsel. Väljakujunenud mõisteid on kakskeelsel lapsel aga

vähem ja ta opereerib nendega ebakindlamalt. Kakskeelse lapse üldine psühholingvistiline areng on enamasti madalam kui ükskeelsel lapsel. (Juurak 2001)

Et lastel ei tekiks kõneprobleeme peavad lasteaia rühmakeskkonnas olema vajalikud materjalid, mängud ja võimalus mängusituatsioonide loomiseks (Niiberg jt 2007: 18, 40).

Põhimõtted mida tuleks järgida:

- ☐ üks inimene – üks keel;
- ☐ õpetaja emakeel on sihtkeel või sama pädevus;
- ☐ keelt omandatakse loomulikes olukordades;
- ☐ turvalisuse tagamine, rääkima hakkamise innustamine;
- ☐ sõnumi sisu on tähtsam kui vorm;
- ☐ ümbruse tõhus kasutamine keele õppimisel.

Õpetamise didaktika:

- ☐ keel on õpetamise vahend;
- ☐ lapse teise keele taseme välja selgitamine ja sõnavara kordamine;
- ☐ turvalise õhkkonna loomine rutiinsete tegevuste kaudu;
- ☐ tähtsal kohal on žestid, kehakeel ja ilmed;
- ☐ keel nähtavaks nii rühmaruumis kui ka terves lasteaias. (Niiberg jt 2007: 82)

2.3 Kakskeelsus ja lapsevanem

Kakskeelsuseks saamine toimub paljude vanemate jaoks automaatselt, mõned vanemad valivad selle aga ise oma laste jaoks. Selleks, et saada täielikult kakskeelseteks on lastel vaja hulgaliselt innustavaid keelelisi kogemusi. Perekondades kus vanemad räägivad erinevaid keeli kuid veedavad palju aega koos on lapsel rohke kokkupuude keelega. Ent leidub ka perekondasid kus ühel vanematest ei ole võimalust olla oma lapsega nii palju koos. Sellest tulenevalt võib keele areng olla ebaühtlane. Sellised perekonnad vajavad keelekorraldust, hästi läbimõeldud tegevusplaani ja spetsiaalset strateegiat. Kakskeelsus on võimalik, kui sinna on kaasatud läbimõeldust, hoolt, meelelahutuslikkust ja sihipärasust. (Baker 2005: 39–41).

Colin Baker (2005: 24) toob välja peamised strateegiad mida vanemad kasutavad kakskeelsete laste kasvatamisel:

Strateegia 1: “üks isik – üks keel“ strateegia, mil kumbki vanem räägib lapsega erinevas keeles.

Strateegia 2: Laps omandab teise keele väljaspool kodu. Vanemad räägivad kodus vaid ühte keelt.

Strateegia 3: Laps kuuleb kodus mõlemat keelt.

Kuidas saab lapsevanem toetada oma last keele õppimises?

- ☐ Julgustada.
- ☐ Kuulata koos lapsega teises keeles välja antud plaate.
- ☐ Vaadata teises keeles televisioonisaateid.
- ☐ Lugeda ette teises keeles kirjutatud.
- ☐ Küllastada teises keeles toimuvaid üritusi, teatrietendusi, kontserte.
- ☐ Võimaldada kokkupuudet isikutega kes on teise keele kandjad.
- ☐ Lasta lugeda, laulda, ja ümber jutustada kuuldut. (Niiberg jt 2007: 15–16)

Tegurid, mis mõjutavad perekonna võimet kasvatada kakskeelseid lapsi:

- ☐ geograafiline stabiilsus ja mobiilsus;
- ☐ muutuvad suhted perekonnas ja suguvõsas;
- ☐ vanemate tööolukord;
- ☐ ümbritsevate keeleline olukord ja hoiakud;
- ☐ lapse hoiakud ja motivatsioonid;
- ☐ oluliste isikute ja kooli mõju lastele.

Väga tähtis on, et mõlemad vanemad oleksid positiivselt meelestatud kakskeelsuse suhtes, sest mõlemad vanemad on lapse keelelises arengus äärmiselt olulised. (Baker 2005: 39–41, 44)

2.4 Kakskeelsus ja laps

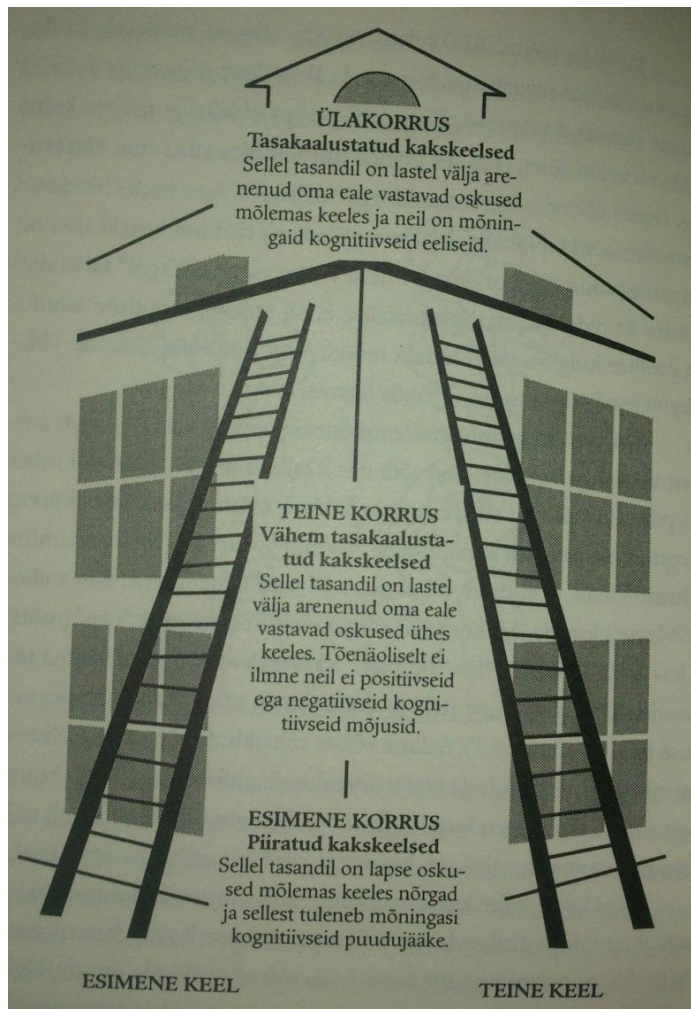
Colin Baker (2005: 95–97) on võrrelnud kakskeelsust oma kolmekorruselise majaga. Maja külgedel olevad trepid viitavad sellele, et kakskeelne laps liigub ülespoole ega jää esimesel korrusel pidama.

Esimesel korrusel asuvad need lapsed, kelle oskused on mõlemas keeles nõrgad ning

neil esineb kognitiivseid puudujääke.

Teisel korrusel on need lapsed, kellel on oma eale vastav tase, kuid mitte mõlemas keeles. Oma õppetöös kasutavad nad esimest keelt.

Ülakorrusel olevate laste keel on arenenud ühteviisi. (Baker 2005: 96)

Joonis 1. Kakskeelsuse „korrused“ (Baker 2005: 96)

Kakskeelsuse varajases staadiumis on ootuspärane laste keelte segamine. See, kas laps segab omavahel kahte keelt või mitte, sõltub:

- ☐ kahe keele teineteisest eristamise määrast lapse kuuldes;
- ☐ lapse kodu ja kogukonna elu kahe keele tasakaalust;
- ☐ kummagi keele keelekogemuse kvantiteedist;
- ☐ keeltekogemuste kvaliteedist;
- ☐ lapsevanemate poolt kahe keele omavahel segamise aktsepteerimisest, kogukonna keelte segamise kogemusest. (Baker 2005: 96–97)

Kui lapse kodus räägitakse kahte või kolme keelt, siis on parem, kui ema räägib järjekindlalt üht, isa teist ja vanaema kolmandat keelt. Laps seob keele vastavalt isikuga ning kasutab tema kõneldavat keelt, vahetades seda vastavalt isikule (Goebel, Glöckler 1998: 87-88). Varane kakskeelsus traumeerib last vähem siis, kui kummagi keele kasutusvaldkonnad hoitakse lahus.

Tõenäoliselt on väga vähe selliseid perekondi, kus laps ei sega omavahel kahte keelt. Keelte segamist võib nimetada veel ka:

- ☐ üleminekuks (ühelt keelelt teisele)
- ☐ koodivahetuseks ehk ümberlülitumiseks
- ☐ keelte kokkupõrkumiseks. (Baker 2005: 129-130)

Kakskeelsed inimesed on võimelised kasutama kahte keelt võrdsel või ligilähedasel tasemel, nad lülituvad vabalt ühelt keelelt teisele. Kakskeelse õpetuse eesmärgiks on emakeele ja kultuuri normide ning väärtuste lisamine teise kultuuri. Keele omandamise kiirus sõltub sellest kui varakult keelt õppima hakatakse. Mida varem keelt õppima hakata seda kiiremini see ka omandatakse.

Kakskeelseks saamine on väga keeruline protsess, kuna ükski keel ei saa lõpuni selgeks, ent sellel on väga palju eeliseid ja üsna vähe miinuseid.

Kakskeelsuse suurimaks eeliseks on võimalus suhelda paljude erinevate inimestega ning kultuuride vahele sildade loomise võimalus. Suureks eeliseks on võime end kirjalikult väljendada kahes keeles. Ka tulevikus omavad need inimesed rohkelt majanduslikke potentsiaale.

Selleks, et lastel ei tekiks kõneprobleeme peab õpetaja olema väga tähelepanelik, rühmakeskkond peab olema vastavalt sisustatud ja olemas peavad olema vajalikud materjalid.

Vanemad peavad mõlemad olema kakskeelsuse suhtes positiivselt meelestatud, kuna nemad on lapse keelelises arengus olulised.

Kakskeelne laps liigub oma keelelise arenguga ülespoole. Varajases staadiumis on ootuspärane keelte segamine. Samuti segavad tihti peale lapsed kahte keelt omavahel. Tähtis on erinevate keelte kasutusvaldkonna lahus hoidmine.

3. KAKSKEELNE ÕPE

Kakskeelsus on lapsele kerge või talutav siis, kui see tuleb n-ö iseenesest, ilma organiseeritud sunnita, mänguliselt, kui laps võtab vastu nii palju, kui talle parajasti sisse mahub (Juurak 2001).

Teist keelt õppides tuleb lapsel hakata talle tuttavaid suhtlemissituatsioone lahendama uute vahenditega. Teisest keelest sõltuvalt tuleb omandada teistsugused baasoskused. Kuid peamine on ikkagi nende vahendite rakendamine põhitegevuses – suhtlemisel. (Karlep 2003: 48)

Erineva koduse keele ja töökeelega laps õpib olema kakskeelne. Kakskeelsus ei tähenda mitte ainult keelt, vaid sisaldab ka kultuurikomponenti. Eesti ja vene perede kasvatustraditsioonid on siiski erinevad, isegi kui vanemad on piisavalt kaua Eestis elanud. Seega peab laps kohanema uute käitumisharjumustega. Lastel toimub alushariduse lasteasutuses teisene ehk täiendav sotsialiseerumine. (Soll 2004: 50)

Kahe või enama keele õppimine on hea, ent lapsele ka täiendavaks intellektuaalseks pingeks. Selle pinge kompenseerimiseks tuleb last psüühiliselt motiveerida. (Hint 2002: 335). Kindlasti tuleb selleks valida õiged keele õppimise strateegiad ja meetodid.

Keele õppimise strateegiad on sammud, mida lapsed teevad oma õppimise parendamiseks. Need on eriti olulised keele õppimisel, sest võimaldavad ise juhtida ja aktiivselt osaleda keeleõppimise protsessis, mis on oluline suhtluskompetentsi arendamisel. Õigesti valitud keele õppimise strateegiate tagajärjel paraneb asjatundlikkus ja suureneb enesekindlus. (Oxford 1990: 3) Strateegiad aitab valida ja nende järgi tegutseda eelkõige õpetaja, kes toetab neid meetoditega.

3.1 Kakskeelsus ja lasteaed

Alushariduse lasteasutusel on tähtis roll lapse elus. See on üleminek kodunt uude sotsiaalsesse keskkonda. Lapsed omandavad uued käitumisharjumused, õpivad suhtlema omaealistega ja täiskasvanutega, õpivad olema õpilased. Uude sotsiaalsesse keskkonda sisenemine tähendab ka keelelist arengut kõigi laste jaoks. Samuti hakatakse

omandama nn hariduskeelt, mis erineb igapäevase suhtlemise keelest ja mis on tulevikus aluseks akadeemilisele edukusele. (Soll 2004: 49-50)

Kooleelses eas omandab laps keelt mängu, laulu ja suhtlemise teel (Aleksandridi jt 2006: 4).

Kui keele õppimine toimub kontekstis, siis hõlbustab see mõistmist ja seob igapäevaeluga. Teadmised omandatakse kõige efektiivsemalt, kui lapsed on hõivatud nende loomisega ning nad on pigem õppeprotsessi aktiivne osa, mitte tühi anum, mida teadmistega täidetakse. Õppimine on siis lapse enda tegevuse tulemus. (Jonassen 1991)

Lasteasutuses toimub laste süsteemne, järjepidev ja eesmärgistatud arendamine ja harjumuste kujundamine peamiselt lasteasutuse õpetaja kavandatud õppe- ja kasvatustegevuses ning mängudes. Õppe- ja kasvatustegevuse seovad tervikuks lapse elu ja ümbritsevat keskkonda käsitlevad teemad (kodulooline põhimõte), sidudes need loomuliku keeleomandamisega. (Keelekümbluslasteaedade õppekava 2013: 6-9)

Eestis on mitmeid haridusprogramme, mis aitavad lapsel loomulikult viisil omandada teadmisi, sealhulgas keelt. Selliseks on Hea Alguse programm, waldorfpedagoogika, Montessori pedagoogika, keelekümblusprogramm. Valdavalt on nende aluseks kogemuspõhine õpe.

Kogemuspõhine õpe on õppimisprotsess, kus võetakse arvesse lapse olemasolevaid kogemusi ja rikastatakse neid uute kogemustega teadmiste omandamise eesmärgil (Oxsendine jt 2004). Kogemuspõhisest õppest lähtuvalt on koostatud ka praegused Eesti õppekavad, mis põhinevad sotsiaal-konstruktivismil.

Keelekümblust loetakse üheks tõhusamaks kakskeelse õppe viisiks, mille eeliseks ja tugevuseks on süsteemsus, meetoodiline ühtsus ja teaduslik läbitöötatus. Alates 2003. aastast rakendatakse seda programmi ka Eesti lasteaedades. Tänapäevaks on keelekümblusprogrammiga liitunud 45 lasteaeda. (Innove 2015)

Ülle Rannuti sõnul on keele kõige viljakamaks õppeperioodiks eelkooliiga või esimene klass, mis kestab 5.–10. eluaastani. Selles vanuses omandab laps keelt palju kiiremini, tema hääldus on parem ja sellest tulenevalt ka tulemused. Kõige edukamaks ja

tuntumaks keelekümbelusvormiks peetakse varajast täielikku keelekümblust. Laps omandab eesti keelt eelkõige kuulamise, eeskujude ja arusaamise kaudu. (Niiberg jt 2007: 45–46)

3.2 Kakskeelse õppe üldised põhimõtted

Ülle Rannut (2001: 48) rõhutab, et kakskeelsuse õpetamise eesmärk on lapse identiteeti säilitav mitmekultuurilisus. Emakeele ja kultuuri normidele ja väärtustele lisatakse teise keele kultuuri normid ja väärtused, mille tulemusena on sotsiolingvistiline pädevus mõlemas keeles ja kultuuris.

Keelelise rikastamise programmid, sealhulgas ka keelekümbelusprogramm, põhinevad keelest kui tervikust ja sisust lähtuval õpetamisel, kus keel on vahend, mitte eesmärk. Nendes programmides on eesmärgiks rikkaliku keelekeskkonna loomine ning keele omandamine ja kasutamine erinevates sotsiaalsetes kontekstides. Seda aitab teha sisust lähtumine õpetamisel, kus peaarõhk on pandud keelekasutusele ja tähenduse edasiandmisele. See annab lapsele võimaluse omandada ja kasutada keelt tegeliku elu erinevates situatsioonides. (Rannut 2003: 58–59)

Õpikäsitus (§ 5) määrab õppimise põhimõtted koolieelses eas, rõhutades lapse võimet õppida matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu ja harjutamise kaudu (KLRÕ).

Õpetaja kasutab arusaamist kergendavaid strateegiaid:

- ☐ Pildimaterjali, fotode kasutamine.
- ☐ Konkreetne materjal, osutamine esemetele elust.
- ☐ Mitteverbaalsete vahendite kasutamine ja hääletoon, emotsioonid.
- ☐ Kogemuslikkus, praktiline tegevus – lapsega koos läbitegemine.
- ☐ Lähtumine kontekstist. (Minlibajeva 2009: 85)

Lähtuvalt sotsiaal-konstruktivistlikust lähenemisest on keeleõppeprogrammide, eelkõige keelekümbelusprogrammi põhimõtted ka sõnastatud.

- ☐ Programmis osalemine on vabatahtlik.
- ☐ Keeleliselt ettevalmistatud ja sotsiaalselt homogeensed rühmad.

Rühmasid moodustatakse lasteaedades, kus lastel on ühesugune keeleline ja sotsiaalne taust, tänu millele on lapsed võrdsetes tingimustes.

- ☐ Mõlema keele arengu soodustamine.

Teine keel liidetakse lapse emakeelele seda kahjustamata. Lapsevanema kohustus on toetada lapse emakeele arengut kodus.

- ☐ Lapse kõne- ja mõtlemiskeele arengu eripäraga arvestamine.

Keelekümblusprogrammides lastakse lastel esialgu vabalt emakeeles kõnelda. Laste mõtetele antakse eestikeelsed vasted ning ergutatakse neid eesti keeles vastama.

- ☐ Positiivne suhtumine mõlemasse keelde

Laps ei tohi oma emakeelt häbenema hakata. Õpitavasse keelde peab olema positiivne suhtumine, vaid siis on tulemused head.

- ☐ Kakskeelse õpetaja olemasolu, kes kõneleb teist keelt emakeelekõneleja tasemel.
- ☐ Tunnis kasutab õpetaja ainult sihtkeelt.

Mõistetavaks teeb õpetaja end tänu miimikale, kehakeelel, pildimaterjalile, esemete ja tegevuste abil.

- ☐ Õppimine toimub integreeritud õppekava järgi.

- ☐ Üks õpetaja – üks keel.

Heade tulemuste saavutamiseks räägib õpetaja vaid ühte keelt.

- ☐ Ühte ja sama ainet õpetatakse vaid ühes keeles.

Keel tuleb jaotada funktsionaalselt ruumide vahel ära nii, et see last segadusse ei viiks ja ei kahjustaks keeleõppe tulemusi.

- ☐ Õpilaskeskne õpetus.

Tähtis on õpilase oma algatusvõime ja aktiivsus.

- ☐ Vigade parandamine toimub parafraseerimise teel.

Õpetaja kordab lapse valesti öeldud sõnu õigesti.

- ☐ Õpilaste keeleoskusele kohandatud kõne kasutamine.

Selline kõne on aeglasem, kaastekstiga seotud ja grammatiliselt lihtsustatud. (Rannut 2000: 17–19)

Lisaks peab keeleõpe toimuma loomulikus ja rikkalikus keelekeskonnas mõtteka ja huvitava tegevuse kaudu, integreerides lapse isiklikke kogemusi keele ja sisuga. Teise keele õpetamisel tuleb kasutada integreeritud lähenemist, visuaalseid ja mitteverbaalseid vahendeid ja õpistrateegiaid, mis võimaldaksid nii füüsilist tegevust, liikumist kui ka kognitiivsust. (Rannut 2003: 29)

3.3 Õpi- ja keelekeskkond

Edukaks keeleõppeks peab lastele looma arengut toetava keskkonna. Teise keele õppe korral on eriti suur tähtsus õpikeskkonnal.

Optimaalne õpikeskkond on pingutust nõudev ja eduelamust pakkuv. Õpetaja on teadlik laste tasemest ja eelnevalt läbitud materjalist ning ehitab tunni üles sellest lähtuvalt. (Kärtner jt 2006: 65)

Õpikeskkonda kuuluvad vaimne, sotsiaalne ja füüsiline keskkond.

- ☐ Füüsilise keskkonna peamiseks ülesandeks on luua keelekeskkond.
- ☐ Vaimne ja sotsiaalse keskkond tagab laste turvatunde.
- ☐ Sihtkeele arengut toetab last ümbritsev nähtav ja kuuldav keeletugi. (Kebbinau, Aja: 9)

Positiivne saab keelekeskkonna mõju lapsele olla vaid sel juhul kui laps viibib hea keelekultuuriga inimeste keskel ning lapsega suheldakse ja hinnatakse tema keelelist aktiivsust (Kärtner jt 2006: 80).

Keelekümblusprogramm on õppimisele ja õpetamisele lähenenud sotsiaalkonstruktivistlikku õppimiskäsitlust aluseks võttes. Arusaam õpilasest kui aktiivsest õpiprotsessis osalejast on mõjuv tegur õpetajale metoodiliste võtete valikul ning keskkonna loomisel. (Kebbinau, Aja: 22)

Õpikeskkonna loomise põhimõtted:

- ☐ ruumi kujundus ja sisustus peab lapse keelelist arengut toetama;
- ☐ teemakohane sõnavara koos piltidega seinal;
- ☐ siltidega tähistatud esemed, keskused ja töövahendid;
- ☐ püsivad keskused, mis on tähistatud sõnasedelite ja töövahenditega. (Rannut 2000: 23)

Keelekeskkonna moodustab last ümbritsev keskkond, ning teda ümbritsevad inimesed kui keele kõnelejad (Rannut 2005: 6).

Väikelaps ei pööra keeleõppele teadlikku tähelepanu, seepärast on olulisem ümbrus, kus keelt õpitakse. Õpikeskkond teise keele õppeks peab:

- olema loomulik ja autentne,
- olema eakohane,
- võimaldama avastamist ja tähenduste konstrueerimist,
- sisaldama aktiivset ja kogemuspõhist õpet,
- võimaldama kasutada keelt mitmesugustes toimingutes,
- toetama lapse õppimist ja keelest arusaamist. (Kärtner jt 2006: 19)

Lisaks eelpool toodule on turvalise ja mugava õpikeskkonna loomisel väga olulised kindlad päevast päeva korduvad rutiinid. Selleks annab hea võimaluse hommikuring. Laps tunneb end turvaliselt, kui ta teab, mis tulemas on. Hommikuringis räägitaksegi sellest, mis päeval toimuma hakkab – mida tehakse, kuhu minnakse. (Minlibajeva 2009: 87) Hommikuringi tegevused on seotud igapäevaeluga, mis annab võimaluse omandada ja kasutada igapäevakeelt.

Kergemaks teise keele omandamiseks peab keel lapsele tulema n-ö iseenesest, ilma sunnita. Selleks, et kompenseerida pinget, mida tekitab teise keele õppimine tuleb last motiveerida, selleks tuleb leida õiged õpetamise strateegiad ja meetodid.

Koolieelses eas omandab laps keelt läbi mängu, laulu ja suhtlemise teel. Eestis aitavad lapsel loomulikul viisil omandada teadmisi ja ka keelt Hea Alguse programm, waldorfpedagoogika, Montessori pedagoogika ja keelekümbelprogrammi. Nende programmide aluseks on kogemuspõhine õpe, kus arvesse võetakse lapse olemasolevaid kogemusi ja rikastatakse neid uutega.

Varajast täielikku keelekümbelust peetakse kõige edukamaks ja tuntumaks keelekümbelusvormiks. Programmide eesmärgiks on rikkaliku keelekeskkonna loomine ning keele omandamine ja kasutamine.

Keeleõpe peab toimuma loomulikus ja rikkalikus keelekeskkonnas. Selleks, et keeleõpe oleks edukas peab looma arengut toetava keskkonna. Keskkond peab olema pingutust nõudev ning eduelamust pakkuv. Selleks, et keelekeskkonna mõju oleks lapsele positiivne peab ta viibima hea keelekultuuriga inimeste keskel, temaga tuleb suhelda ja

hinnata tema keelelist aktiivsust. Keelekeskkond on last ümbritsev keskkond ja inimesed kui keele kõnelejad. Olulist rolli mängivad ka päevast päeva korduvad rutiinid.

4. KEELEKÜMBLUS KUI EDUKAS KEELEÕPPEPROGRAMM

Keelekümblust loetakse üheks tõhusamaks kakskeelse õppe viisideks. Lasteaedades rakendatakse keelekümbelse programmi alates 2003. aastast. (Innove 2015)

Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava kohaselt alustatakse laste eesti keele õpet kolmeaastaselt rühmas milles õppe- ja kasvatustegevus ei toimu eesti keeles:

- ☐ eraldi keeletegevuse kaudu;
- ☐ lõimides keeleõpet teiste tegevustega;
- ☐ rakendades osalist keelekümbelse metoodikat. (KLRÕ)

4.1 Keelekümbelus varases eas

Lapsed, kes hakkavad uut keelt varem õppima omavad rohkem eeliseid kui need, kes teevad seda hiljem.

Uuringud, mida on tehtud nii Kanadas kui ka Soomes näitavad, et varane kakskeelsus mõjub hästi nii keelelisele kui ka vaimsele arengule (Aleksandridi jt 2006: 8).

Hilisemas eas on keele omandamine seotud suuremate raskustega. Nelja kuni kaheksa aastane laps omandab hästi morfoloogiat ja süntaksi, ent ta ei oma rohkem teise keele suhtes foneetilist „kõrva“. (Rannut 2001: 7)

Varase keeleõppe alustamise positiivsed jooned:

- ☐ Kuni 10. eluaastani õpib laps keelt kiiremini, ta on vastuvõtlikum ja ta on vähem enesekriitiline.
- ☐ Tänu vaikivale perioodile vähenevad vead, paraneb hääldus ja teine keel võetakse omaks.
- ☐ Laps omandab õige grammatika tänu õpetaja õigele keelekasutusele
- ☐ Paremad keele oskuse tulemused saavutatakse kuni 10. eluaastani.
- ☐ Lapsed kes on kasvanud mitmekeelses keskkonnas hakkavad sõnu võrdlema ja analüüsima varem.
- ☐ Arendab intellektuaalset arengut.
- ☐ Lapse maailmapilt avardub.

- Teise keele õppimine on tulevikus kergem. (Rannut 2000: 9)

Varast teise keele arengut iseloomustavad:

- vaikiv periood – sellel perioodil talletab laps keelt endasse. Olles valmis end väljendama hakkab laps kõnelema ilma aktsendita, korrektsete lausete ja fraasidega.
- koodivahetus – algusfaasis on kasutusel üksikud õpitud sõnad või holofraasid emakeeles või segakeelne kõnelemine. Laps ei tunne piisavalt sõnavara, et seda kõnes rakendada.

Õpetaja kõnet omandavad lapsed tavatoimingutes holofraasidena, samas ei suuda ta tihtipeale lauses olevaid sõnu eristada. Hiljem esineb koodivahetus lapse kõnes siis kui ta on saavutanud kõneladuse mõlemas keeles. Kakskeelsetes programmides pööratakse tähelepanu ka lapse emakeele arendamisele vältimaks keelte taseme ja arengu ebaühtlust. (Rannut 2000: 10–11)

Kui lapsel on ebaselge hääldus, esineb probleeme enda väljenduses ja ta ei saa aru ning ei suuda täita sõnalisi korraldusi tuleb pöörduda logopeedi poole. Kui aga probleeme esineb rohkem, tuleb pöörduda spetsialistide poole komplekse uuringu teostamiseks. Abi saab anda lapsele vaid tema emakeeles ja mida varem abi järgi pöördutakse seda paremad on lõpptulemused. (Niiberg jt 2007: 40–41)

Muukeelne laps on nagu erivajadustega laps kes võib oma puuduliku keeleoskuse tõttu sattuda riskirühma.

Kui teist keelt hakatakse õppima liiga varases eas võivad sellega kaasneda ka järgmised ohud:

- Laps ei mõista seda mida talle räägitakse, ning ta ei oska reageerida. Kõne mittemõistmine võib aga kaasa tuua suuri arusaamis- ja toimetulekuraskusi.
- Õpetaja kõnet mitte mõistev laps võib jääda ilma teadmisteta, kuna tal puudub piisav sõnavara.
- Laps vajab tihedamini pause, kuna ta väsib kiiremini ära. Siinkohal on tähtis, et õpetaja tunneks erinevate laste eripära ja oskaks vastavalt reageerida.
- Lapsel võivad tekkida ebapiisava sõnavara tõttu väljendusraskused.

- Enesehinnangu langemine, kuna laps ei suuda end piisavalt mõistetakaks kaaslastele teha.
- Raskusi tekitab ka keeleline etikett ja stiilierinevus.

Lisaks lastele tekib ka õpetajatel raskusi töötades muukeelsete lastega. Kui laps on keelelises arengus mahajäänud võivad teda ohustada õpiraskused ja sotsiaalsed-emotsionaalsed probleemid. (Niiberg jt 2007: 39–40)

Keeleõppe uueks ja värskeks lähenemiseks peetakse kahe-suunalist keelekümblust. Eesti kuus lasteaeda alustavad 2015. aasta sügisest tööd lastega kes on pärit nii eesti kui ka vene kodukeelega peredest. Esimesed sellised lasteaiad avatakse Tallinnas, Tartus, Pärnus, Kundas ja Tapal. Õppetöö antud rühmades toimub pool päeva eesti keeles ja pool päeva vene keeles. (Õpleht 2015)

Innove keelekümblusprogrammi peaspetsialist Anna Golubeva sõnul on kahe-suunalise keelekümblusprogrammi eesmärgiks lõimida eesti ja vene kodukeelega lapsi kakskeelsesse õpikeskkonda. Eesti kui ka vene emakeelega laste osakaal on rühmades võrdne ja väärtustatakse mõlemat kultuuri. Iga päev näeb laps teatud ajal mõlemat õpetajat korraga ning saab harjutada mõlemas keeles rääkimist. Saades teadmisi ühelt õpetajalt saab need hiljem teise õpetajaga teises keeles läbi korrata. (Postimees 2015)

4.2 Keelekümblusmetoodika põhimõtted

Kõiki kümblusvariante seovad samad üldpõhimõtted, mis iseloomustavad meetodit tervikuna.

- programmi kasutatakse harilikult olukorras, kus õpilasel on sihtkeelega vähe kokupuutumist.
- eesmärgiks on rikastav kakskeelsus, mis tähendab, et keelekümblusprogramm võimaldab omandada teise keele heal või väga heal tasemel ja toetab ühtlasi õpilaste emakeele arengut.
- keelt õpitakse kasutamise kaudu: õpitav keel on ühtlasi õppekeel.
- õppetöö aluseks on ühtne riiklik õppekava, mis tagab teadmiste vastavuse riiklikule haridusstandardile.

- kumblusklassi õpilastel on kõigil sama põhikeel.
- programmi algul on kõik lapsed võrdses olukorras- nad ei oska õpitavat keelt veel üldse või oskavad seda väga vähe.
- kumblusõpetaja valdab teist keelt emakeelena.
- kumblusõpetaja kasutab õpilastega suheldes kõigis olukordades ainult eesti keelt, kuigi ta oskab ka lapse emakeelt (saab sellest vähemalt aru).

Korraga kasutatakse ainult ühte keelt, materjale ei tõlgita emakeelde, sõnavara ei esitata rööpselt mõlemas keeles. (Vare 1999: 51-52)

Eelkoolilaste teise keele õppemetoodikas lähtutakse varase kakskeelsuse uurimistulemustest ning lapse füüsilistest, kognitiivsetest ja sotsiaalsetest iseärasustest. Sellest tulenevalt rakendatakse teise keele õpetamisel põhiliselt kolme meetodit:

- kogemuslik meetod;
- kontekstiline (mõtteseoslik) meetod;
- tervikust lähtuv analüütiline meetod.

Metoodilised põhimõtted on:

- interaktiivsus (keeleeõpe toimub suhtluse kaudu);
- integreeritus (õppekava ja tegevused on keeleliselt sobitatud);
- konkreetsus (keel omandatakse esemelis-praktilises tegevuses). (Rannut 2000: 19)
- Teise keele õpetamine toimub sotsiaalses keskkonnas, kus lapsel on motivatsioon õppida ja kasutada sihtkeelt. Sihtkeel on nii eesmärk kui ka vahend teadmiste omandamisel.
- Keelekumblusprogrammides osalemine peab olema vabatahtlik.
- Rühmad peavad olema keeleliselt ettevalmistuselt ja sotsiaalselt homogeensed.
- Tuleb soodustada mõlema keele arengut, sest hea emakeeleoskus loob tugeva aluse teise keele omandamiseks.
- Suhtumine mõlemasse keelde (K1 ja K2) peab olema positiivne.
- Õpetajad peavad valdama sihtkeelt emakeelekõneleja tasemel.
- Õpetaja peab olema kakskeelne ning oskama õpilaste emakeelt.
- Sama õppeainet *ei* õpetata paralleelselt kahes keeles.

➤ **Keel on õppetöö vahend, mitte objekt.**

➤ **Emakeele positsioon.**

➤ **Osavõtt on vabatahtlik.** (Nordgren, Bergström 1999: 21–23).

- Eesti keele kümbluslasteaia rühmad koostatakse homogeensuse printsiibi alusel samasuguse sotsiaalse ja keelelise taustaga vene keelt koduse keelena kõnelevatest lastest;
- Õpetaja on kakskeelne ja saab laste emakeelsest kõnest aru, õpetaja kasutab lastega suheldes ainult eesti keelt. Õpetaja ei vaheta keelt ega tõlgi, vaid kasutab mitteverbaalseid strateegiaid;
- Õpetaja väärtustab õpilase emakeelt ja kultuuri, mis aitab tõsta lapse enesekindlust ja enesehinnangut ning mõjutab teise keele omandamise kiirust ja õpitulemusi;
- Lapse keelelist, kehalist, vaimset ja sotsiaalset arengut soodustab kodu ja lasteasutuse koostöö. Lasteasutuse tegevus on perekonnale avatud.
- Õpilasi ei sunnita eesti keelt kasutama, vaid üksnes julgustatakse.
- Õpetaja teeb oma kõne arusaadavaks kasutades selleks ettenäitamist, objektidele ja visuaalsetele vahenditele osutamist, miimikat ning lihtsustatud kuid autentset kõnet.
- Õppimine toimub rühmades mõttekas sotsiaalses suhtluses, kui õpilased jagavad oma mõtteid erinevates olukordades, arenevad nende individuaalsed arusaamad.
- Lasteasutustes arvestatakse kasvatus- ja arendustegevuses laste individuaalseid, vanuselisi, soolisi, rahvuslikke ja piirkondlikke iseärasusi, soodustatakse humaansete ja demokraatlike suhete kujunemist ja püsimist täiskasvanute ja eakaaslastega suhtlemisel;
- Laste igapäevatoimingud ja vabategevused võtavad olulise osa päevakavast, mis annab palju võimalusi ka laste keeleliseks arendamiseks ning teadmiste ja oskuste kinnistamiseks;
- Lapse arengus on suur tähtsus mängul. Mängudes omandatakse sotsiaalseid ja keelelisi kogemusi, kujundatakse eneseteenindamisioskusi ja tööharjumusi ning kinnistatakse teadmisi- oskusi. (Keelekümbluslasteaegade õppekava 2013: 6-9)

Üheks tõhusamaks kakskeelse õppe viisiks peetakse keelekümblust. Seda programmi rakendatakse Eesti lasteaedades alates 2003. aastast.

Need lapsed kes hakkavad keelt varem õppima omavad rohkem eeliseid. Varane

kakskeelsus mõjub hästi nii keelelisele kui ka vaimsele arengule.

Kui lapsel esineb häälduse ja enda väljenduse probleeme tuleb pöörduda logopeedi poole. Rohkemate probleemide esinemise korral tuleb pöörduda spetsialistide poole komplekse uuringu teostamiseks.

Liiga varases eas keele õppimine võib kaasa tuua ka erinevaid ohte.

Alates 2015. aasta sügisest alustavad kuus Eesti lasteaeda tööd kahesuunalise keelekümlusega. See on keeleõppe uus ja värske lähenemine, mille eesmärgiks on loomida eesti ja vene kodukeelega lapsi kakskeelsesse õpikeskkonda. Mõlema rahvuse osakaal on rühmades võrdne ning tähtis on mõlema kultuuri väärtustamine.

5. METOODILINE OSA

Töö metoodilise osa eesmärgiks oli välja selgitada kakskeelsete laste vanemate hoiakud ja arvamused kõne arengu kohta keelekümblusrühmas.

Töö metoodilise osa raames antakse lühiülevaade lasteaiast, kus andmeid koguti.

Küsimustik koostati kahes keeles (Lisa 1 ja 2). Küsimustiku käigus selgitati välja: miks lapsevanemad valisid keelekümblusrühma, millist mõju avaldab kakskeelsus nende laste kõne arengule ja kuidas saab lapsevanem oma last toetada.

5.1 Vaivara lasteaed

Vaivara lasteaed on munitsipaallasteaed, mille teeninduspiirkonnaks on kogu Vaivara vald. Lapsi võetakse vastu ka teistest omavalitsustest, kui lasteaias on olemas vabad kohad. Vaivara Lasteaia kaks rühma tegutsevad Sinimäel ja kaks rühma Olgina alevikus. Õppetöö toimub ühes Sinimäe rühmas eesti keeles, ülejäänud kolm rühma töötavad osalise keelekümblusprogrammi alusel.

Lasteaia missiooniks on tagada laste kvaliteetne alusharidus ja visiooniks on olla tunnustatud ja hinnatud lasteaed.

Lasteaia logo on kujundatud õpetaja poolt vastavalt rühma nimedele – Klaabu ja Vikerkkaar.

(Lasteaed)

Vaivara Lasteaia töös kasutatakse keelekümblusmetoodikat ja lisaks ka Hea Alguse metoodikat ning lasteaed on liitunud projektiga Kiusamisest vaba lasteaed.

Rühmad:

Sinimäe eesti rühma Klaabu nimekirjas 12 last, vanus 1,5-7 aastat.

Sinimäe liitrühma Ojake nimekirjas 11 last. Vanus 1,5- 7 aastat.

Olgina Vikerkaar liitrühma nimekirjas 17 last, vanus 3-7 aastat.

Olgina Vikerkaar sõimerühma nimekirjas 12 last, vanus 1,5 – 3 aastat.

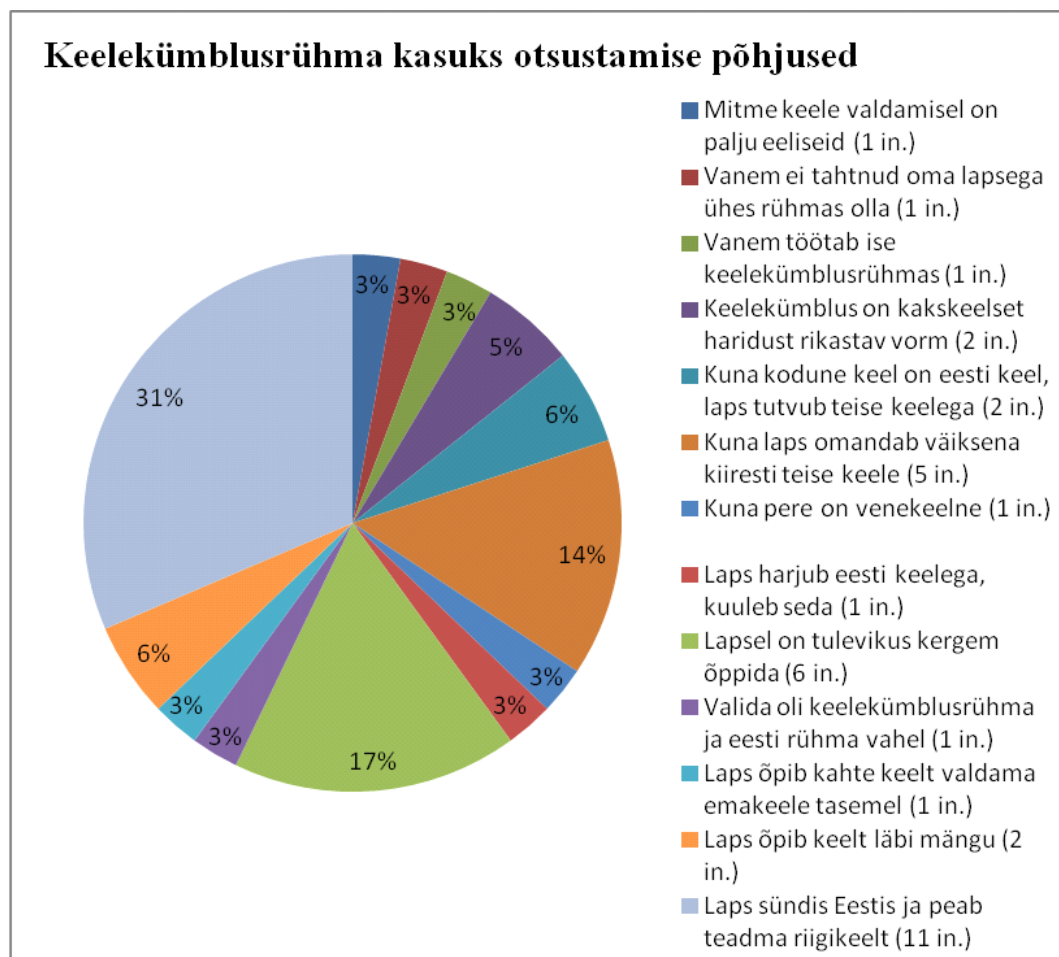
Kokku on lasteaias 52 last.

5.2 Lasteaia lastevanemate küsitluste tulemused

Selleks, et välja selgitada kakskeelsete laste vanemate hoiakud ja arvamused kõne arengu kohta keelekümbelusrühmas, viisin Vaivara Lasteaia keelekümbelusrühmade vanemate seas läbi küsitluse. Küsitluses osales kokku 32 inimest.

Küsitletute arv oli väike kuna eesmärgiks oli uurimus läbi viia ühes väikeses maa lasteaias. Keelekümbelusrühm töötab liitrühmana. Küsimustiku tulemusena selgus, et enamik lapsi kuuleb eesti keelt vaid lasteaias, kuna nende kodune keel on vene keel. Sõime rühma lastel on võimalus kuulda eesti keelt a väljaspool lasteaeda, paaril perel on kodus suuremad lapsed, kes oskavad suhelda mõlemas keeles.

Küsitluse tulemused on esitatud graafiliselt parema ülevaate saamiseks.

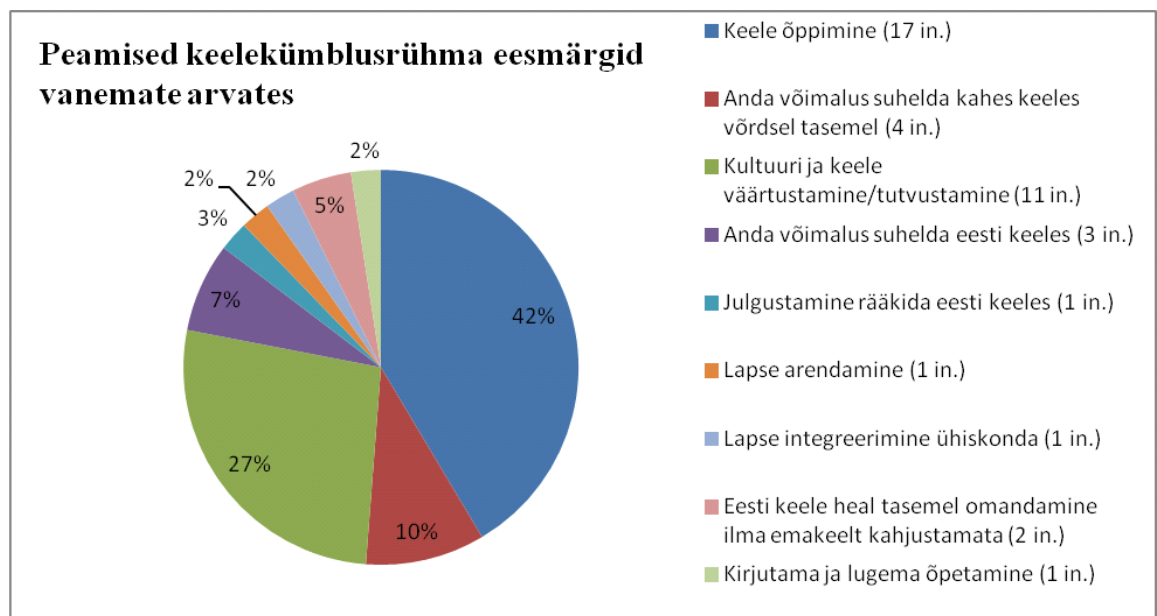

Joonis 2. Keelekümlusrühma kasuks otsustamise põhjused

Keelekümlusrühma valiku õigsuses kahtleb küsitletud vanematest vaid kaks. Üks vanematest arvab, et ehk oleks pidanud lapse hoopis täielikku keelekümlusrühma panema. Teise vanema kahtluse põhjuseks on see, et tema lapsel on probleeme emakeele arenguga, aga keelekümluses on veel teinegi keel juures.

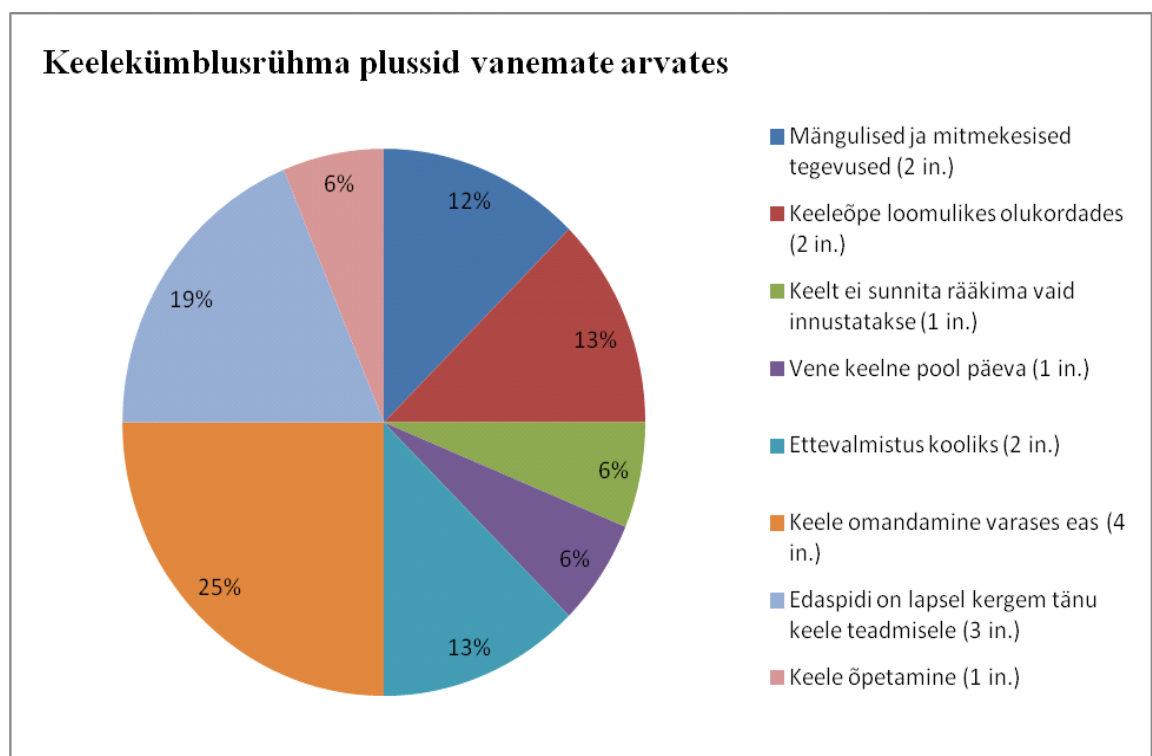
Küsitletud vanematest 3 ei oska öelda kas neil tekkisid kahtlused või ei.

Vastuste põhjal võib öelda, et suurem osa lapsevanemaid näeb keelekümlusrühmas lapsele paremat võimalust teise keele omandamiseks, mis on vajalik, et koduriigis hakkama saada.

Joonis 3. Peamised keelekümbelusrühma eesmärgid

Eelmise ja antud diagrammi põhjal võib öelda, et lapsevanemad peavad keelekümbelusrühma peamiseks eesmärgiks lastele laiemat teise keele õppe võimaluse pakkumist. Keele ja kultuuri väärtustamise võimaluse nägemine näitab lastevanemate teadlikkust sellest, et keel ja kultuur on seotud.

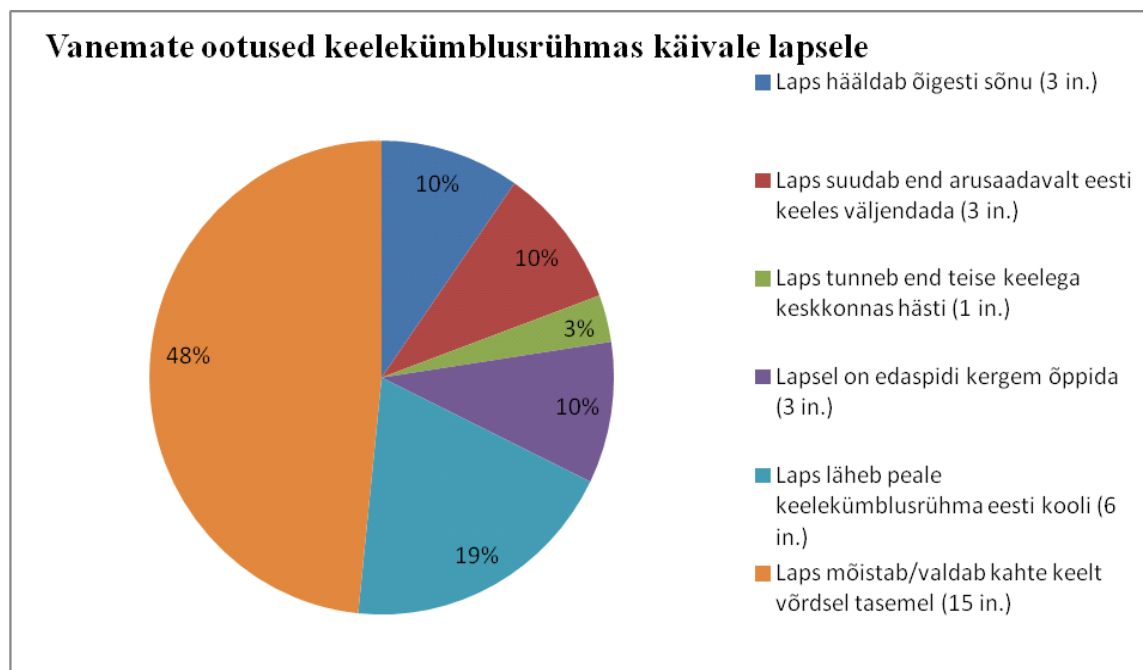

Joonis 4. Keelekümbelusrühma plussid lapsevanemate arvates

Keeleõpe keelekümblyuses on lastevanemate arvates parem selle tõttu, et teist keelt hakatakse varakult õppima ja see toimub loomulikus ja mängulises situatsioonis.

Küsitletud lapsevanemad tõid välja keelekümblyusrühma kolm miinust, milleks olid:

- ☐ Lapsel võivad tekkida raskused ühelt keelelt teisele ümber „lülitumisel“.
- ☐ Süsteem on läbi töötatud 5 klassini. Väga palju jääb lapsevanema õlgadele.
- ☐ Raskusi võib tekkida arusaamisega.

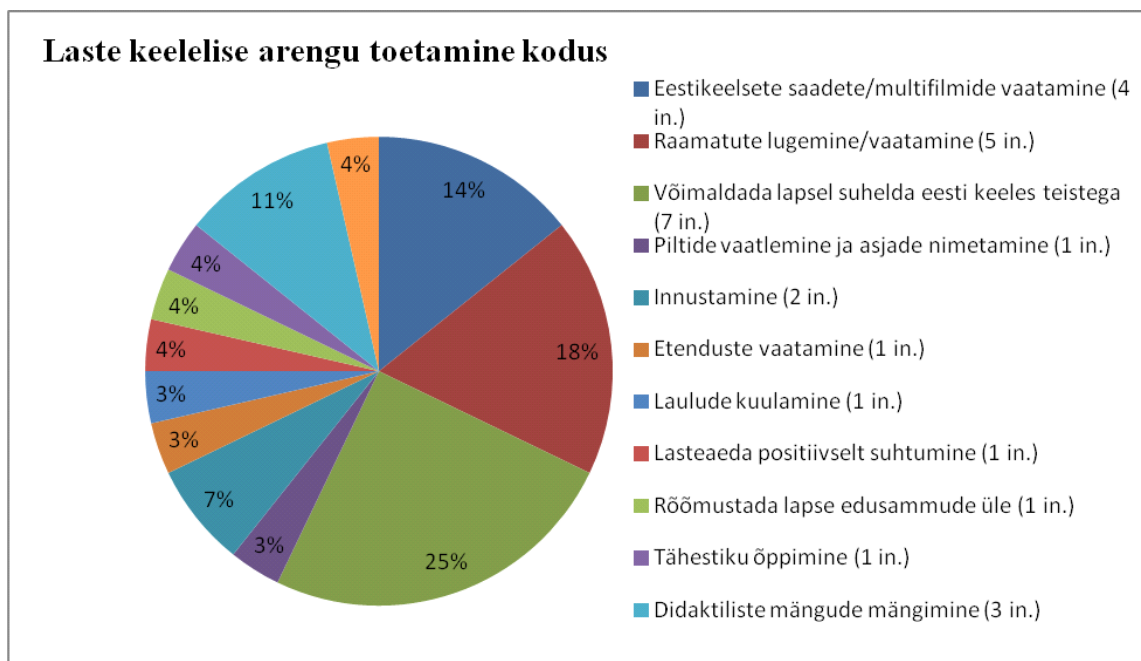

Joonis 5. Ootused keelekümblyusrühmas käivale lapsele

Küsitletud vanematest 28 on kindlad, et nende laste emakeel ei ole keelekümblyuse tõttu kannatada saanud. Kolm vanemat ei oska öelda, kas nende laste emakeel on kannatada saanud. Üks lapsevanem arvab, et tema lapse emakeel on kannatada saanud. Selle tõttu on tema arvates topeltkoormus langenud lapsevanema ja pedagoogi õlgadele.

Ankeete analüüsid selgus, et lapsevanemad saavad ka kodus oma lapse keelelist arengut toetada. Selleks on neil mitmeid mooduseid (joonis 6).

Positiivseks võib pidada seda, et lapsevanemad peavad oluliseks raamatute lugemist ja eestikeelsete saadete vaatamist, luues nii lapsele kunstliku eestikeelse keskkonna.

Joonis 6. Laste keelelise arengu toetamine kodus

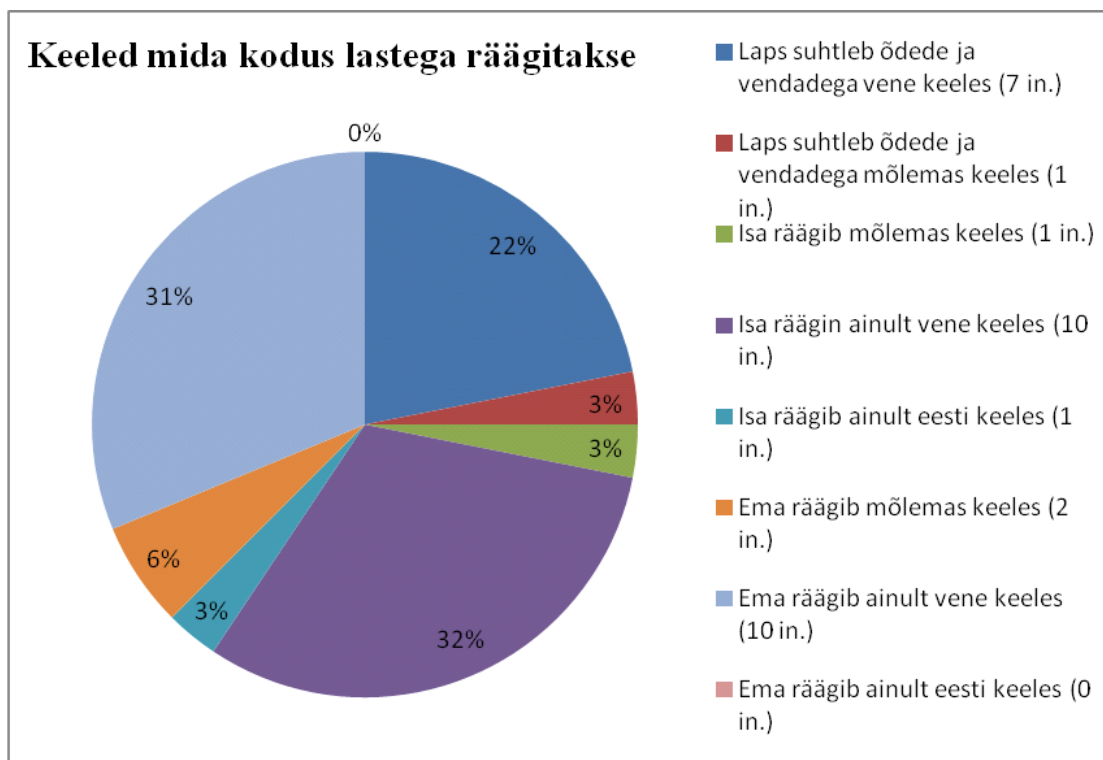
Kõige olulisemaks peeti, et lapsed saaksid suhelda väljaspool lasteaeda ka eesti keeles.

5.3 Sõimerühma lastevanemate küsitluste tulemused

Samuti viisin läbi eraldi küsitluse ka lastevanemate seas, kelle lapsed on vanuses kuni kolm aastat selleks, et välja selgitada nende suhtumine osalisse keelekümblesse ja ka see, kuidas on nende lastele keelekümbelus mõjunud. (lisa 2)

Küsitluses osales kokku 12 lapsevanemat.

Küsitluse käigus selgus, milliseid keeli lapsed kodus kuulevad. Kõige enam kuulevad lapsed kodus vene keelt. 7 lapsel on väljaspool lastaeda võimalik eesti keelset kõnet kuulata, eesti keeles suhelda ja mängida. Viiel lapsel see võimalus puudub.

Joonis 7. Keeled, mida kodus lastega räägitakse

Tulemustest selgus, et kodus räägitakse lapsega kõige rohkem vene keeles. Ainult üks isa räägib lapsega eesti keeles. Kaks ema ja kaks isa räägivad lastega mõlemas keeles. Seega on suurema osa laste eestikeelne suhtlusvõimalus ainult lasteaias.

Enamik vanematest pooldab osalist keelekümblust, kuid oli ka kaks vanemat, kes oleksid täieliku keelekümbluse poolt.

Küsitletud vanemad on rahul sellega, et nende lapsed õpivad varakult eesti keelt. Samuti on nad rahul tulemustega. Lapsed on eesti keeles üsna tugevad. Nad tunnevad loomi, oskavad loendada, laulavad ja loevad luuletusi. Lapsed on tugevad rutiinsetes tegevustes. Nad saavad aru igapäevastest korraldustest eesti keeles.

Enamik lapsi kasutavad kodus ka eestikeelseid sõnu ning väljendeid, millest levinum oli „tere“ ja „head aega“. Lisaks neile sõnadele on kasutusel veel ka „aitäh“, „anna mulle“, „mina tahan“, „tule siia“, „minu oma“, „juua“, „pall“, „tule siia“, loomade nimetused ja veel palju muudki.

Osa lapsi kasutavad kodus ka segakeelt. Segakeele kasutamise näidetest oli välja toodud: *ета дай мне, хочу pissile, хочу juua, дай mulle, anna mulle конфетку, mina ei taha домой, mina tahan гулять ja коер злая.*

5.4 Küsitluse kokkuvõte

Lastevanemate küsitluste tulemused näitavad seda, et lapsevanemad on rahul sellega, et keelekümbelus Vaivara lasteaias algab 1,5aastast.

Neile meeldib see, et nende lapsed kasutavad eestikeelseid sõnu ja väljendeid. Lapsed ei pruugi küll eesti keeles õpetajale vastata, aga nad saavad aru sellest, mida õpetaja neilt tahab. Samuti nimetatakse, et on näha edusamme, jälgides lapsi, nende käitumist ja tegevust. Lapsed algatavad tihti ise hommiku- ja õhturinge, laulavad ja räägivad rutiintegevuste sooritamisel. Kodus kasutavad eestikeelseid sõnu ja väljendeid. Peamiseks põhjuseks, miks vanemad oma lapse keelekümbelusrühma panevad, on see, et nende laps sündis Eestis ja peab teadma riigikeelt. Lasteaia toimub õppimine mängu kaudu ja nii on lapsel kergem keelt omandada. Keelekümbelusrühma peamiseks eesmärgiks peetakse riigikeele õpetamist selleks, et lapsel oleks tulevikus kergem. Keelekümbelusrühma plussidest toodi välja keele varajane omandamine. Miinustest toodi välja raskus ühelt keelelt teisele ümberlülitumisel; lisaks suur koormus, mis langeb lapsevanemale ning raskust õpetajast arusaamisega. Lapsevanemad ootavad, et nende laps valdaks vabalt eesti keelt oma emakeele tasemel.

Enamik vanemaid on kindlad, et keelekümbelus ei ole nende lastele halvasti mõjunud. Nad soovivad, et nende laps jätkas õppimist keelekümbelusrühmas.

KOKKUVÕTE

Tänapäeva mitmekultuurilises ühiskonnas on kakskeelsus loomulik nähtus. Ida-Virumaal, Vaivara vallas on oluline igapäevaelus osata kahte keelt: eesti ja vene. Lasteaed on väga hea koht keeleliste oskuste arendamiseks. Väikestel lastel on keele peale väga hea „kõrv“, nad jätavad paremini sõnu meelde ja julgevad neid välja öelda. Väike laps ei karda eksida, vigu teha. Kõige tähtsam on see, et kogu tegevus toimub mängu kaudu. Mäng on väikese inimese töö ja see meeldib lastele. Õpetaja töö on teha mäng lapsele põnevaks. Täiskasvanu ülesanne on luua tingimused ja keskkond keeleõppeks, jälgida, kuidas laps keskkonnas toime tuleb, suunata ja toetada.

Töö teoreetilises osas on tehtud ülevaade kakskeelsusest ja keelekümblysest kirjanduse põhjal. Välja on toodud keelekümblysrühma laste kõnelemisoskuste omandamise probleemid ja arendamise võimalused, eelised ja puudused. Selles osas on juttu ka keelekümblysest, mida loetakse üheks tõhusamaks kakskeelse õppe viisiks. Samuti on tutvustatud keeleõppe uut ja värsket lähenemist – kahesuunalist keelekümblyst.

Töö metoodiline osa koosneb küsimustiku koostamisest ning tulemuste analüüsist. Töö eesmärgiks oli teostada küsitlus Vaivara lasteaia keelekümblysrühma laste vanemate seas, et selgitada välja nende rahulolu keelekümblysmetoodika rakendamisega just selles lasteaias.

Töö raames tehtud küsitluse andmete põhjal võib väita, et lapsevanemad on rahul sellega, et nende laps osaleb keelekümblysprogrammis alates 1,5 eluaastast. Nad toovad keelekümblyse juures välja vähe miinuseid ja palju eeliseid. Keelekümblysrühma vajalikkuseks peetakse seda, et riigikeele õpetamine selle metoodika alusel võimaldab lastel keelt paremini ja kiiremini omandada, mis on omakorda vajalik, et lapsel oleks tulevikus kergem. Keelekümblysrühma plussidest toodi välja keele varajast omandamist, mis on laste jaoks lihtsam. Hiljem keeleõppega alustades oleks lastel rohkem probleeme. Miinustest toodi välja raskus ühelt keelelt teisele ümberlülitumisel; lisaks suur koormus, mis langeb lapsevanemale emakeele arendamise toetamisel ja ka eestikeelse kunstliku keelekeskkonna loomisel väljaspool lasteaeda, ning mõnikord võib tekkida lastel raskus õpetajast arusaamisega, mille puhul on lastevanematel kartus, et võib tekkida ohtlikke situatsioone. Lapsevanemate põhiootus on, et nende laps valdaks vabalt eesti keelt nagu emakeelt. Samuti selgus küsitlustest see, et laste kõne areng ei ole lastevanemate hinnangul kahjustada saanud keelekümblyse tõttu, vaid pigem mingitel muudel põhjustel, mis põhjustaks kõnepeetust ka tavaõppe puhul.

Kokkuvõtteks võib öelda, et püstitatud eesmärgid on saavutatud.

Töö eesmärgiks oli selgitada välja Vaivara lasteaia kakskeelsete laste vanemate hoiakud ja arvamused kõne arengu kohta keelekümblusrühma lastel. Eesmärk lähtus kahtlusest, kas Vaivara lasteaias on vajalik töötada keelekümblusmetoodika alusel ja alustada seda 1,5aastaste lastega. Töö teostamine oli seotud otsese regionaalse probleemiga ning vajadusega lasteaia töö stabiilse jätkamisega võetud suunal. Seepärast oli anketeerimine läbi viidud ainult Vaivara lasteaia lastevanemate seas ning analüüsitud neid vastuseid.

Töö tähtsus ja aktuaalsus ongi seotud Vaivara lasteaia vajadusega. Küsitlusega saadud tulemuste analüüsimine tõestas lasteaia valitud keelekümblusmetoodika rakendamise vajadust ja toetust sellele lastevanemate poolt. Lapsevanemate hoiakud ja arvamused kõne arengu kohta keelekümblusrühmas on positiivsed. Lapsevanemate jaoks on keelekümblus sobiv õppemeetod eesti keele omandamiseks, sest enamiku laste kodukeel on vene keel ja Vaivaras pole eestikeelset keelekeskkonda väljaspool lasteaeda. Küsitletud lapsevanemad soovisid, et laps käiks keelekümblusrühmas.

Antud töö on oluline lapsevanematele, Vaivara lasteaiale, pedagoogidele ning ka kohalikule omavalitsusele. Töö annab kindlust, et lapsevanemad pooldavad keelekümblusmetoodikat, soovivad oma lapsi panna keelekümblusrühma ja näevad reaalseid tulemusi selle metoodika rakendamisel. Lasteaial on kindlus jätkata valitud metoodika rakendamiseks.

SUMMARY

Bilingualism is a natural phenomenon in today's multicultural society. In Ida-Viru county, in Vaivara municipality, it is important to know two languages - Estonian and Russian. Kindergarten is a good place for language development. Young children have an ability to pick up foreign languages. They remember words easily and are not afraid to speak or make mistakes. It is important, that learning takes place through playing. Play is what children do and they sure like it. It is the teachers job to make the game exciting for children. The adult's task is to monitor how a child copes in such environment, direct and support them.

The theoretical part of the work is a literature-based overview of bilingualism and language immersion. The author has brought out the advantages and disadvantages of language immersion groups, pointed out problems that may occur and offers ways of developing speaking skills. The theoretical part also covers types of bilingualism and its acquisition strategies. Language immersion is referred to as the most effective learning method to achieve bilingualism. The notion of two-way immersion is also introduced.

The practical part analyses the answers to questionnaires which were given to parents. It can be claimed, that parents are content with language immersion programmes that start at the age of 18 months. They point out several advantages and few disadvantages of the programme. The questionnaire also revealed that speech development disabilities are not usually caused by language immersion.

In conclusion, it may be said that the goals set for the work were achieved. Parents' attitude and opinions towards speech development in language immersion groups were positive. They saw it as an appropriate way to aquire Estonian. Most parents wanted their child to attend a partial language immersion group, two parents preferred full language immersion. In the kindergarten that was under research, both programmes exist, thus parents have a choice.

Current paper may be of interest to parents, kindergarten workers, teachers as well as the local government. The reseach confirms, that parents support the methodology of language immersion, they want their children to attend language immersion groups and see the results.

KIRJANDUS

- Aleksandridi, Liivi, Haukka, Elviira., Jürimäe, Maria, Maiberg, Lea, Merila, Marika, Rikker, Maibi, Õun, Tiia. 2006. *Eesti keel varakult selgeks – mängides, lauldes ja suheldes!* Tartu: Atlex
- Argus, Reili, 2003. Lastekeelest ja selle uurimisest. *Oma keel nr 1, kevad*. Lk 26–32. Emakeele Selts
- Asser, Hiie 1999. *Keelekümbelus kui integratsiooni võti*. Tallinn: AuraTrükk
- Baker, Colin 2005. *Kakskeelne laps. Kakskeelsuse käsiraamat lapsevanematele ja õpetajatele*. El Paradiso
- Goebel, Wolfgang, Glöckler, Michaela 1998. *Laps*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.
- Hallap, Merit, Padrik, Marika. 2008. *Lapse kõne arendamine. Praktilisi soovitusi kõnelise suhtlemise kujundamise*. Tartu Ülikooli Kirjastus
- Hint, Mati 2002. *Keel on tõde on õige ja vale*. Tartu: Ilmamaa
- Jonassen, David H. 1991. Evaluating Constructivist Learning. *Educational Technology*, 31(9), 28-33.
- Juurak, Raivo. 2001. Kas Eesti Nokia tuleb Narvast? *Õpetajate Leht* 09.02. lk 6.
- Karlep, Karl 2003. *Kõnearendus*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kebbinau, Maire, Aja, Urve. *Õppimine ja õpetamine mitmekultuurilises õpikeskkonnas: keelekümbelusprogrammi näitel*.
- *Keelekümbuluslasteaegade õppekava* 2013. Tallinn: Haridusministeerium.
- Kera, Silvi 2004. *Üheskoos teel*. Tallinn: Ilo
- Kuusik, Ülle, Kaasik, Birgit, Lillipuu, Ülle, Seero, Hille-Mai, Viks, Marika 2007. *Väikelapse kõne, keele ja tunnetustegevuse areng*. Tallinn: Ilo
- Kärtner, Piret, Maiberg, Lea, Rikker, Maibi, Tuuling, Lehte, Voltein, Eve 2006. *Õppematerjal koolieelsete lasteasutuste eesti keele kui teise keele õpetajate põhi- ja täienduskoolituseks*. Tartu: Atlex
- Merila, Marika 2009. Teise keele omandamine vastavalt ealistele ja individuaalsetele iseärasustele. *Parimad praktikad lasteaialt lasteaiale*. Toim. Maiberg, L., Kons, A. Tallinn.
- Minlibajeva, Hedi 2009. Kogemused keelekümbelusrühma õpetajana. *Parimad praktikad lasteaialt lasteaiale*. Toim. Maiberg, L., Kons, A. Tallinn.
- Niiberg, Toivo, Karu, Hille, Malva, Margrit, Rajamäe, Reet, Vaher, Ene, 2007.

Kakskeelsuse karid elus ja mängus. Tartu: Atlex

- Nordgren, Benita, Marina Bergström 1999. Mitmekeelsuse kasvatus Soomes. *Keelekümblus kui integratsiooni võti*. Koost. Silvi Vare. Tallinn: Aura Trükk, lk 21-28.
- Oxford, Rebecca L. 1990. *Language learning strategies: what every teacher should know*. HEINLE & HEINLE PUBLISHERS; Boston
- Padrik, Marika, Hallap, Merit 2008 = Kikas, E., 2008. *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu Ülikooli Kirjastus
- Rannut, Ülle 2000. *Varane eesti keele kümblus ja eesti keel kui teine keel 1. Klassis. Õpetaja meelespea*. Tallinn
- Rannut, Ülle 2001. *Varane keelekümblus, eesti keel kui teine keel ja muukeelne laps eesti koolis*. Tallinn
- Rannut, Ülle 2003. *Mitteverbaalsed strateegiad ja keeleline rikastamine teise keele õppes*. Tallinn: TPÜ Kirjastus
- Rannut, Ülle 2005. *Keelekeskkonna mõju vene õpilaste eesti keele omandamisele ja integratsioonile eestis*. Tallinn: TLÜ Kirjastus
- Soll, Maie 2004. *Muukeelne laps eesti lasteaias*. 6. üleriigilise alushariduse konverentsi „Koostöö- lapse arengu võti“ ettekannete kogumik. Tallinn: Ilo.
- Tiko, Anne, Almann, Sirje 2006. *Arenguvestlused lasteaias*. Tallinn: Ilo

ALLIKAD

- KLRÕ = Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava
<https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917?leiaKehtiv> (viimati vaadatud 27.01.2015)
- Innove = <http://www.innove.ee/et/yldharidus/keelekymblus> (viimati vaadatud 27.01.2015)
- Kaivapalu, A. 2007. *Emakeel võõrkeeleeõppes – eelis või takistus?*
http://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2007_1/OK_2007-1_02.pdf (viimati vaadatud 16.04.2015)
- Oxsendine, C., Robinson, J., Willison, G. 2004. Experiential learning. In M. Orey (Ed.), *Emerging perspectives on learning, and technology.*
<http://projects.coe.uga.edu/epltt/> (viimati vaadatud 30.04.2015)
- Postimees =
http://www.innove.ee/UserFiles/Organisatsioonist/Monitooring/Postimees%2006_02_14%20Keelek%C3%BCmblus%20laieneb%20ka%20eesti%20lastele.pdf
(viimati vaadatud 16.04.2015)
- Lasteaed = http://lasteaed.vaivaravald.ee/?Avaleht:Meie_lasteaed (viimati vaadatud 16.04.2015)
- Õpleht = <http://opleht.ee/10137-algab-kahe-suunaline-keelekumblus/> (viimati vaadatud 16.04.2015)

LISAD

LISA 1. LAPSEVANEMATE KÜSIMUSTIK 1

KÜSITLUSANKEET/AHKETA

Lugupeetud lapsevanemad/ Уважаемые родители

Mina, Inga Lambakahar, kirjutan oma lõputööd teemal „Kakskeelse lapse kõne areng lasteaia keelekümbelusrühmas“. Lõputöö üheks osaks on uurimus ja selleks vajan ma Teie abi. Palun täitke küsitlusankeet valides enda jaoks kõige sobivam vastusevariant. Küsitluses on lahtiseid küsimusi millele paluksin ka kindlasti vastata.

1. Vanus (возраст): .....

Sugu (пол):

naine (женский)

mees (мужской)

2. Emakeel (родной язык):

eesti keel (эстонский)

vene keel (русский)

muu (другой)

3. Teie lapse/laste sugu (пол вашего/ваших ребёнка/детей):

tüdruk (девочка) lapse/laste vanus (возраст ребёнка/ детей):.....

poiss (мальчик) lapse/laste vanus (возраст ребёнка/ детей):.....

4. Mitu aastat käib Teie laps keelekümbelusrühmas (сколько лет ваш ребёнок посещает группу языкового погружения)? .....

5. Millist keelt/ keeli räägib ema lapsega/lastega(на каких языках общается мама с ребёнком/детьми)?

eesti keelt (на эстонском)

vene keelt (на русском)

muu (на другом)

6. Millist keelt/ keeli räägib isa lapsega/lastega (на каких языках общается папа с ребёнком/детьми)?

eesti keelt (на эстонском)

vene keelt (на русском)

muu (на другом)

7. Millist keelt/keeli räägivad õed/vennad omavahel (на каких языках общаются братья/сёстры между собой)?

eesti keelt (на эстонском)

vene keelt (на русском)

muu (на другом)

8. Kas Teie arvates on eesti keele oskus vajalik (нужно ли знать эстонский язык по Вашему мнению)?

jah (да)

ei (нет)

ei oska vastata (затрудняюсь сказать)

9. Miks Te otsustasite keelekümblsruühma kasuks (почему Вы приняли решение в пользу группы языкового погружения)?

.....
.....
.....

10. Kas Teil tekkisid keelekümblsruühma valides kahtlused oma valikus (возникали ли у Вас сомнения при выборе группы языкового погружения)?

ei, kuna olin oma otsuses täiesti kindel (нет я была/ был в своем выборе уверена/уверен)

kahtlused tekkisid (возникали сомнения)

kahtlen siiani oma otsuse õigsuses (я до сих пор сомневаюсь)

ei oska öelda (затрудняюсь сказать)

Kui Teil tekkisid kahtlused, siis millised (если возникали, то какие)?

.....
.....
.....

11. Milline on Teie arvates peamine keelekümblsruhmas eesmärk (какова по Вашему мнению главная цель группы языкового погружения)?

.....
.....
.....

12. Kas Teie arvates on Teie lapse emakeel kannatada saanud tänu keelekümblusele (пострадал ли по Вашему мнению родной язык из за группы языкового погружения)?

Jah (да)

ei (нет)

ei oska öelda (затрудняюсь сказать)

13. Kui Te arvate, et on kannatada saanud siis palun põhjendage oma vastust (если Вы считаете, что пострадал, то поясните пожалуйста).

.....
.....

14. Millised on Teie ootused keelekümblsruhmas käivale lapsele (какие Ваши ожидания к ребенку, который посещает группу языкового погружения)?

.....
.....

15. Kuidas Teie saate oma lapse keelelist arengut kodus toetada (как Вы можете поддерживать развитие речи своего ребенка дома)?

.....
.....

TÄNAN VASTAMAST!

БЛАГОДАРИЮ ЗА ОТВЕТЫ!

LISA 2. LAPSEVANEMATE KÜSIMUSTIK 2

KÜSITLUSANKEET/АНКЕТА 2

Lugupeetud lapsevanemad/ Уважаемые родители

Mina, Inga Lambakahar, kirjutan oma lõputööd teemal „Kakskeelse lapse kõne areng lasteaia keelekümblusrühmas“. Lõputöö üheks osaks on uurimus ja selleks vajan ma Teie abi. Palun täitke küsitlusankeet valides enda jaoks kõige sobivam vastusevariant. Küsitluses on lahtiseid küsimusi millele paluksin ka kindlasti vastata.

1. Teie vanus (Ваш возраст): .....

2. Teie sugu (Ваш пол):

naine (женский)

mees (мужской)

3. Teie emakeel (Ваш родной язык):

eesti keel (эстонский)

vene keel (русский)

muu (другой)

4. Teie lapse/laste sugu ja vanus (пол и возраст вашего/ваших ребёнка/детей):

tüdruk (девочка) **lapse/laste vanus (возраст ребёнка/ детей):.....**

poiss (мальчик) **lapse/laste vanus (возраст ребёнка/ детей):.....**

5. Kui vanalt läks Teie laps keelekümblusrühma(Во сколько лет ваш ребёнок пошел в группу языкового погружения)? .....

6. Millist keelt/ keeli räägib ema lapsega/lastega(на каких языках общается мама с ребёнком/детьми)?

eesti keelt (на эстонском)

vene keelt (на русском)

muu (на другом)

7. Millist keelt/ keeli räägib isa lapsega/lastega (на каких языках общается папа с ребёнком/детьми)?

eesti keelt (на эстонском)

vene keelt (на русском)

muu (на другом)

8. Millist keelt/keeli räägivad õed/vennad omavahel (на каких языках общаются братья/сёстры между собой)?

eesti keelt (на эстонском)

vene keelt (на русском)

muu (на другом)

9. Kas Teie arvates on eesti keele oskus vajalik (нужно ли знать эстонский язык по Вашему мнению)?

jah (да)

ei (нет)

ei oska vastata (затрудняюсь сказать)

10. Miks Te otsustasite keelekümlusrühma kasuks (почему Вы приняли решение в пользу группы языкового погружения)?

.....
.....
.....

11. Kas Teil tekkisid keelekümlusrühma valides kahtlused oma valikus (возникали ли у Вас сомнения при выборе группы языкового погружения)?

ei, kuna olin oma otsuses täiesti kindel (нет я была/ был в своем выборе уверена/уверен)

kahtlused tekkisid (возникали сомнения)

kahtlen siiani oma otsuse õigsuses (я до сих пор сомневаюсь)

ei oska öelda (затрудняюсь сказать)

Kui Teil tekkisid kahtlused, siis millised (если возникали, то какие)?

.....
.....
.....

12 . Millised on Teie arvates peamine keelekümblsruühma plussid (какие по Вашему мнению плюсы языкового погружения)?

.....
.....
.....

13 . Millised on Teie arvates peamine keelekümblsruühma miinused (какие по Вашему мнению минусы языкового погружения)?

.....
.....
.....

14 . Millised on Teie ootused keelekümblsruühmas käivale lapsele (Какие Ваши ожидания от Вашего ребёнка посещающего группу языкового погружения)?

.....
.....
.....

15. Millist keelekümblust pooldate (Какой вид языкового погружения Вы предпочитаете)?

osalist (частичное погружение)

täielikku (полное погружение)

16. Kas Teie arvates on Teie lapse emakeel kannatada saanud tänu keelekümblusele (пострадал ли по Вашему мнению родной язык из за группы языкового погружения)?

Jah (да)

ei (нет)

ei oska öelda (затрудняюсь сказать)

Põhjendage (поясните).

.....
.....

17. Kas Teie laps kasutab kodus eesti keelseid sõnu/väljendeid?(использует ли Ваш ребенок дома слова/выражения на эстонском языке)?

Jah (да)

ei (нет)

Tooge näiteid (приведите примеры).

.....

.....

.....

18. Kas Teie laps pöördub Teie poole eesti keelse sõnaga?(обращается ли Ваш ребенок к Вам на эстонском языке)?

Jah (да)

ei (нет)

Tooge näiteid (приведите примеры).

.....

.....

.....

19. Kas Teie laps kasutab segakeelt?(использует ли Ваш ребенок смешанную речь)?

Jah (да)

ei (нет)

Tooge näiteid (приведите примеры).

.....

.....

.....

TÄNAN VASTAMAST!

БЛАГОДАРЮ ЗА ОТВЕТЫ!